

NAGYMIHÁLY ZOLTÁN

„Két pogány közt egy hazáért”

SZIGETHY ATTILA

„Soha, semmi körülmények között nem leszek hazaáruló. Sem kisebb ember, mint a meggyalázott nemzet akármelyik tagja.”

(Szigethy Attila családjának a forradalom napjaiban)

Szigethy Attilát 1956 legkiválóbb és legnagyobb hatású vidéki politikusaként tarthatjuk számon. 1956-ig vezető útja azt mutatja, hogy egyszerre maradhatott népszerű az emberek körében, és lehetett a megyei tanács egyik vezetője, valamint a Nemzeti Parasztpárt tagjaként országgyűlési képviselő. 1956. október 23. és november 4. között belépett a hatalmi vákuumba, okosan egyensúlyozott az „utca” és a „hatalom” között, felismerte a nyilvánosság erejét, és Győrből is hatást tudott gyakorolni az országos politikára. November 4. után részt vett utóvédharcokban – a munkástanácsok és a forradalomhű sajtó támogatásától országos hatósugarú tervekig –, próbálta menteni, ami menthető. Mindezek segítségével élesebben rajzolódhat ki a Dunántúli Nemzeti Tanács vezetőjének arcéle, a mindig a helyes és járható, de valamiféle harmadik utat kereső politikai munkássága.

Szigethy Attila 1912-ben született Kapuváron. A '30-as évek óta állt kapcsolatban a népi mozgalommal, 1939-ben lett a Nemzeti Parasztpárt tagja, 1943-ban a szárszói konferencia résztvevője volt. Az 1945-ös változás után az NPP kapuvári, majd Sopron megyei szervezetének titkára, később elnöke lett. 1947-ben a párt Győr megyei képviselőjeként jutott az országgyűlésbe, funkcióját 1957-ig megtartotta. 1950 és 1956 között a Győr-Sopron Megyei Tanácsban dolgozott, 1954-ig elnökhelyettesként. Az év novemberében egyértelmű háttérbe szorításként élhette meg a végrehajtó bizottságból való kiszorulását.

AZ ÜGYNÖKJELENTÉSEK SZIGETHY-KÉPE

Szigethy egyértelműen elfogadta az 1945-ös – sőt ennél későbbi – változásokat, ám szemben állt az 1945 utáni struktúra egy központi elemével, a szovjet csapatok jelenlétével és a magyar belpolitikába való egyre erőteljesebb beavatkozásukkal. Már 1946 márciusában fellépett a „felszabadítási évfordulón” tartott kapuvári ünnepség alatti szovjet fosztogatásokkal szemben. 1951 novemberében, amikor Dunapentele nevét Sztálinvárosra változtatták, egy ügynökjelentés szerint azt állapította meg, hogy jó úton vagyunk a „szovjet tagköztársasággá” váláshoz. 1952 januárjában azt a kifakadását rögzítették, hogy nemsokára a rubelt fogják forgalomba hozni hivatalos fizetőeszközként, 1954-ben pedig azt, hogy még március 15-ét sem ünnepelhetjük, ez pedig világosan mutatja, hogy szovjet csatlóssá lett az ország. A begyűjtésekkel, a „kulákok” és az egyház üldözésével szintén nem értett egyet. Szigethyről tehát egy társadalomképét tekintve erőteljesen baloldali, ám a hagyományokhoz és a néphez, nemzetéhez hűen kötődő politikus képe rajzolódik ki előttünk.

Bizonyos, hogy a rendszer „kiszolgálása” Szigethynek is komoly dilemmát okozott. Egy ügynökjelentés már 1951 nyarán arról tudósított, hogy a politikus „hosszú idő óta” szeretne megválni képviselői és tanácselnök-helyettesi megbízatásától, mert egy politikai változás esetén „nem szeretne a kommunisták sorsára jutni”. Egy későbbi jelentés szerint viszont attól félt, hogy ha lemond, internálják. Egyetlen megoldásnak azt tartotta, hogy „nem

exponálja magát a kommunisták mellett”. Azt is megállapította: valódi érzelmeit nem mutathatja ki, hogy a nép érdekeit védhesse. Hasonlóan gondolkodott a képviselőségről is: 1953-ban maga is meglepődött a jelölésén, amelyet csak a megyei tanács határozata és a pártszervezet támogatása miatt fogadott el.

Láthatóan a „túloldalról” sem volt minden rendben: több értékelésben előkerült, hogy Szigethy szándékosan szabotálja a kommunista párt határozatait és céljait. Egy 1954. januári jelentéshez kézzel írt megjegyzés szerint: „Szigethynél sokkal kisebb kapacitású csirkefogók is régen lebuktak – ő még képviselő is ráadásul.” Szigethy sejtése valószínűleg helyes volt abban a tekintetben, hogy a kommunisták szívesen vitették el a „balhét” – a népszerűtlen intézkedések terhét – nem közējük tartozókkal, ráadásul az adott személy népszerűsége is kapóra jött nekik.

Maradását ugyanakkor nem csak személyes szálak – félelmek, taktikák – indokolhatták. A pozíciókban való jelenlét megegyezett a Nemzeti Parasztpárt által vallott filozófiával – ne feledjük Veres Péter írószövegségi vagy Szabó Pál Hazafias Népfrontban betöltött tisztségeit, esetleg Darvas József vagy Erdei politikai funkcióit. Egy, már 1956 után keletkezett, de a gondolkodást tekintve nyilván a forradalom előtti állapotokat is jól jellemző, „Harmath András” által készített feljegyzés megerősítette, hogy a parasztpárti tag-ságban széles körben élt a remény, hogy „eljön még az ő idejük”. A párt két szárnya ezzel kapcsolatban – a szöveg szerint – kétféleképpen gondolkodott: a mérsékeltbbek úgy, hogy a kommunisták a közeljövőben maguk mellé veszik és beépítik a hatalomba a parasztpártot (népfront), a radikálisabbak pedig úgy, hogy a rendszer bukása után az NPP felelősségre vonja a kommunistákat (radikális rendszerváltás).

Szigethy gondolkodásában – ha hihetünk a róla tudósító jelentéseknek – mindkettő elemeit felfedezhetjük: gyakran beszélt radikális rendszerváltásról, valamint az NPP – sőt akár saját, személyes – vezető szerepéről, ugyanakkor a népfreontos elképzelések is érezhetően jelen voltak gondolkodásában. Az 1953-ban miniszterelnökké tett Nagy Imrével például kifejezetten szimpatizált: politikáját már ekkor is inkább parasztpártiként, mint kommunistaként jellemezte.

Szigethy Attila személyi dossziéját 1956. szeptember 12-i keltezéssel zárták le. A szöveg felsorolja a foglalkoztatott ügynököket, Szigethy politikai és gazdasági, valamint a győri írókhoz fűződő szoros kapcsolatait és utóbbiaknak adott biztatásait, tehát az ellene felhozható legkonkrétabb „vádpon-
tokat”. A szöveggel merőben ellentétes zárszó azonban így hangzik: mivel Szigethy Attila országgyűlési képviselő, állami vezető, ezért „operatív feldolgozás alá nem vonható”. Az összegyűjtött információk azonban nem veszték kárba, nemsokára – amolyan megerősítésként – használhatóvá váltak...

KÖTÉLTÁNC A FORRADALOM IDEJÉN

Szigethy Attilát komoly tapasztalattal és kapcsolatrendszerrel érte a folyamatos „erjedés”, majd a forradalom. Ez alkalmassá tette a fent vázolt „ket-tős” szerepre: úgy kell cselekednie, hogy egyszerre maradjon kedvelt a nép körében, és az uralkodó hatalomnak se szúrja túlzottan a szemét.

Szigethy számára fontos helyi kapcsolódási pontot jelentettek a győri írók, akik 1954-ben csoportjuk díszelnökévé választották. Többen a rend-
őrség előtti tanúvallomásukban említést tettek arról, hogy Szigethy erőteljes hatást gyakorolt rájuk. Szigethy komoly szövetségesként tekinthetett a megyei főügyesszé nagyjából egy évvel korábban kinevezett Kéri József-re, aki Nagy Imre alatt a miniszterelnökség adminisztratív csoportve-zetője volt, és 1956 nyarán nyíltan is az '53-as program mellett foglalt állást, a törvénytelenségek felszámolá-sát sürgetve. De ismeretségi és baráti köre ekkor már messze túlnyúlt Győr városán és a megyén. Budapesti útjai során jó kapcsolatot alakított ki a fő-városi írókkal, a parasztpárthoz kötődőkön (Veres Péter, Szabó Pál, Sipos Gyula, Illyés Gyula, Fekete Gyula, Tamási Áron, Sinka István) kívül Király Istvánnal, Háy Gyulával, Kuczka Péter-rel és Tardos Tiborral is.

Szigethy mégsem ugrott azonnal a tisztségek felé. 1956. október 9-én Jób-orú Magda oktatási miniszter győri ankétján felszólalva Nagy Imre rehabi-litációja és a népi kollégiumok vissza-állítására mellett sürgette a „népellenes törvények” megszüntetését. Fertődön, majd október 23-án Beleden tartott képviselői fórumain újra állást foglalt a beszo-gáltatások megszüntetése

Névjegy

Szigethy Attila
1912–1957

Parasztpárti politikus, 1947-től 1957-ig a Nemzeti Parasztpárt országgyűlési képviselője, 1954-től a Hazafias Népfront Győr-Sopron megyei alelnöke, Nagy Imre politikájának a híve. A forradalom alatt a győri Ideiglenes Nemzeti Tanács és a Dunántúli Nemzeti Tanács elnöke. November 4. után elutasította Kádár Jánossal való együttműködést. 1957. május 3-án letartóztatták, a börtönben öngyilkosságot követett el.

mellett. Ez utóbbi alkalommal a Gerő-beszéd erősen felpaprikázta a hangulatot, csakúgy, mint a soproni egyetemisták és követelései megérkezése. Szigethy Attila nyilvános szerepet vállalva legközelebb október 26-án tűnt fel, miután a 25-i tüntetésen halálos áldozatokat követelő sortűzre került sor; megszületett az első forradalmi röplap, és Pális Pál, a Győri Rádió vezetője is visszatért az ideiglenesen a Parlamentben székelő Magyar Rádiótól, Kádár János újonnan kinevezett pártfőtitkár üzenetével: folytassanak a győriek önálló politikát, és tegyenek meg mindent a vérontás elkerüléséért.

Október 26-án a párt helyi vezetői – fűtyülve Kádár budapesti intelmeire – Csehszlovákiába menekültek az általuk várt népharag elől. Sor került a karhatalmi szervek átállására is. Szigethy csak nagyjából ezzel egy időben, 26-án találkozott a megyei nyomda helyiségében Kérrivel, Földessel, írókkal és újságírókkal, az ő támogatásuk tudatában fejezte ki hajlandóságát arra, hogy vállalja a vezetést a válságos helyzetben, és segít megakadályozni az anarchiát. Telefonált Budapestre, ahol egy régi parasztpárti ismerősével, a DISZ Központi Vezetőségének tagjá-

Szigethy Attila
(középen)

val, Gosztonyi Jánossal tudott beszélni, aki a konszolidációig nemzeti bizottságok, munkás-, értelmiségi és paraszttanácsok létrehozását javasolta. Közben a Városi Tanács épületében Szabó György egykori szociáldemokrata vezetésével már folyt is egy ülés, amelyen – előzetes telefonos bejelentkezés után – Szigethy is megjelent. Itt a megalakuló ideiglenes Győri Nemzeti Tanács elnökévé választották. A legalitás, a törvényes rend megtartása érdekében azonnal próbálta értesíteni Nagy Imrét a nemzeti tanács megalakulásáról, ám vele személyesen csak napokkal később tudott beszélni.

Mindezekből látható tehát, hogy a város- és megyeszerte népszerűnek számító Szigethy Attila egy hatalmi vákuumba „vonult be”, és vállalta a vezetést a forradalmi erők (az „utca”) és a folyamatosan alakuló és magával is viaskodó kommunista vezetés („politika”) összütésében. Nem véletlen, hogy megválasztása utáni első beszédének kulcsszava a rend. Már ekkor úgy fogalmazott: ha más eszközöket alkalmasabbnak vélnek a célok elérésére az általa kínáltknál, mentsék fel. A rend kulcsfontosságú voltát – és a fent elmondottakat – erősíti az a jövő szempontjából döbbenetes erejű mondat, amelyet Fekete Gyula írónak mondott a forradalom napjaiban: *„Vagy kihajtanak az ablakon, vagy rend lesz.”*

Szigethy késznek bizonyult a rá mért „szerep” eljátszására. A rendelkezésére álló

Tüntetés a
pártbizottság előtt,
1956. október 25.

tíz napban önálló politikai tényezővé vált, miközben ügyesen kötélháncolt az utca és a politika akarata között. Október 26-án fent idézett beszédében bejelentette a gyűlölt ÁVH megszüntetését megyszerte – ezzel két nappal megelőzve Nagy Imre országos rendelkezését. A bejelentés nem volt veszélytelen: azt, hogy a karhatalom még „a helyén van”, bizonyította, hogy ezen a napon lóttak sorozatot az összegyűlt fegyvertelen tömegre a mosonmagyaróvári határőrlelkanyánál. Ennek híre a tárgyalások közben futott be a tanácshoz: Szigethy jó érzékkel az előző nap Győrben higgadtságával már bizonyító Nagy Imré-s kommunistát, Földes Gábort bízta meg a további vérontás megakadályozásával,

az ÁVH lefegyverzésével, a kedélyek lecsillapításával.

Földes komoly személyes bátorságról tanúbizonyságot téve hajította végre feladatát – a forradalom bukása után főleg emiatt végezték ki, ezzel „igazolva” azt is, hogy a Nagy Imre-hű „revizionisták” mennyire nem tudták uralni az eseményeket, sőt a „csőcselék” kezére játszottak. Szigethyék nem ebben az egy esetben előzték meg a kormányt: az október 30-án megalakult Dunántúli Nemzeti Tanács alapító nyilatkozatában egyebek mellett a szovjet csapatok kivonását, általános és titkos választásokat, valamint Magyarország semlegességét követelte. Újabb két nap elteltével Nagy Imre e változásokat is bejelentette.

Szigethy pontosan tudta, hogy meddig mehet el: azért is utasította el következetesen az „ellenkormány” létrehozására irányuló követelést, mert biztosra vette, hogy kibontakozás csak Nagy Imrével érhető el. Sok esetben példásan terelte pozitív és konstruktív irányba a néha túlzó követeléseket. Október 27-én, amikor fiatalok egy csoportja fegyvert követelt, hogy Budapestre menjen a harcoló ifjúság támogatására, Szigethy többségüket sikerrel beszélte le: bejelentette a nemzetőrség felállítását, valamint elhatározták az önkéntesen jelentkezők szervezett formában történő képzését. Az első napoktól a nemzeti tanács épülete előtt zajló tüntetések egyik, radikális követelésekkel fellépő szónokát, a fiatal bencés szerzetest, Galambos Iréneuszt sikerrel vonta be a ta-

nács munkájába, a következő napok tárgyalásaiba: Galambos többek között a német nyelvű tolmácsolásban nyújtott komoly segítséget.

AZ ELLENKORMÁNY VÁDJA

Nagy felháborodást okozott viszont, hogy az MDP újjáalakulását hírül adó nyilatkozat közlését Szigethy engedélyezte az ekkor már általa jegyzett megyei lapban. Az újságot a tömegben elégették, s a politikus lemondását is követelték. A magasra csapó indulatok hozzájárultak a nemzeti kommunista Földes Gábor és Kéri József nemzeti tanácsból való visszavonulásához (október 28.). Az újra és újra előkerülő ellenkormány-követelés elfogadása helyett a nemzeti tanács ultimátumot intézett Nagy Imréhez és a kormányhoz a budapesti harcok azonnali beszüntetését követelve, ellenkező esetben fegyveres segítséget ígértek a budapesti szabadságharcosoknak (ami persze inkább csak fenyegetés, mint valós erő kifejezése volt). Ez azonban nem bizonyult elegendőnek. Szigethy kezdeti ellenzését feladva belement a többek által szorgalmazott ötlet megvalósításába: október 30-ra meghirdette a Dunántúli Nemzeti Tanács alakuló gyűlését.

A több megyére kiterjedő szervezet létrehozása elsősorban a forradalom-párti erők összefogását, egy irányba terelését, az információk gyorsabb áramlását tette lehetővé. A későbbi propaganda hamar „ellenkormányként” definiálta a nemzeti tanácsot. Az állambiztonsági szakzsargonban keletkező zavart jól mutatja az az 1957. októberi összefoglaló jelentés, amelynek végkövetkeztetése szerint Szigethy Attilának, „*annak ellenére, hogy meghíúsították a Somogyvári-féle ellenkormány alakítási kísérletet, valójában mégis ellenkormányt alakítottak, amikor megszervezték a Dunántúli Nemzeti Tanácsot*”.

Az október 30-i történések – a néhány órás, kisebb és normális esetben szinte elhanyagolhatónak számító „válság”, amelyet Somogyvári Lajos és társai megjelenése okozott pontosan a Dunántúli Nemzeti Tanács megalakulásának napján – a későbbi kádári propaganda számára jó eszközt kínáltak. Az elmondása szerint Budapestről „a harcoló ifjúság” nevében érkező Somogyvári a saját szempontjából szintén jó taktikusnak bizonyult: szereplési vágyának kiélését arra a napra idő-

zítette, amikor a városba – a Dunántúli Nemzeti Tanács alakuló ülése miatt – számos más településről érkezett küldöttség. Ráadásul olyan követeléssel lépett fel – a szinte végig definiálatlanul maradó „ellenkormány” –, amely több esetben elhangzott és tetszést aratott a városháza előtti téren. Somogyvári társaságával ide-oda rohangált a városháza, a rádió és a küldöttek között, míg végül magnószalagra mondta hírhedtté vált, később a budapesti és a győri rádió páncélszekrényében „elbújtatott” szónoklatát, amely a „nyílt fasiszta diktatúrára” törekvés mintapéldája lett az állambiztonsági és pártszövegekben.

Somogyvári kormányalakítást szorgalmazott – saját vezetésével – a csupán „néhány tízezer martalóc” támogatását élvező Nagy Imre-kormányal szemben. A szónoklat szerint az új kormánynak „színmagyarokból” kell állnia, tagja „*nem lehet olyan, aki az elmúlt tizenkét évben tisztséget vállalt*”. A szónok hónapokon belül „*'39-es élet-színvonalat*” ígért. A meglehetősen demagóg, ám normális helyzetben veszélytelennek tetsző szöveget inkább az évek során kifejlődött félelem, bizonytalanság és állandó gyanakvás, valamint a nemrég kivívott szabadság féltésének elegye tette robbanásveszélyessé. Nem véletlen, hogy Somogyvári személyéről már szinte fellépése idején találgatások láttak napvilágot – az egyik oldal horthysta tisztnek, a másik ÁVH-s provokátornak vélte –, és talán az sem, hogy pontos kilétére a mai napig nem derült fény.

Szigethy Attilának végül – elsősorban a vagongyári munkástanács egy-

hangú állásfoglalásának, a Budapestről érkező, Somogyvári szavait cáfoló értesüléseknek, valamint az ordítózás kifulladásának köszönhetően – sikerült pacifikálnia ezt a helyzetet is. Október 30. után – összefüggésben az országban tapasztalható helyzettel – a megyében és a Dunántúlon is érezhetően megnyugodtak a kedélyek. A Dunántúli Nemzeti Tanács kezdte kiépíteni szervezeti kereteit, lábra kaptak a politikai pártok – amit Szigethy túl gyors fejleménynek, az egység megbontásának, bár hosszú távon szükséges folyamatnak értékelte. A remény érzete uralkodott. November 4-ig már csak egy nehezebb szituációt kellett kezelnie a vezetésnek. A hét péntekjén, november 2-án érkezett Győrbe egy Bán Róbert vezette, fegyveres Széna téri csoport, amely Ausztriából akart fegyvert hozni. Szigethy nem engedte, nem is engedhette át őket a semlegeségére kényesen ügyelő Ausztriába. Kapóra jött viszont számára, hogy Szombathelyről egy másik csoport érkezett, amelyik azt jelentette, hogy a városban még szervezkedik és fegyverrel rendelkezik az ÁVH. Szigethy így Bánékat Szombathelyre küldte az államvédelem lefegyverzésére.

SAJTÓ ÉS NYILVÁNOSSÁG

Szigethy és a győri vezetés felismerte a korabeli sajtó és nyilvánosság szerepét is. Az egyik első döntés volt a Nemzeti Tanács üléseinek hangosbe-

A Dunántúli Nemzeti Tanács ülése a városházán. 1956. október 30.

Győr dolgozói!

Nem hullot hiába a drága magyar vér!

Azok a szent jelszavak, amelyeket dicsőséges forradalmunk zászlajára írtunk, megvalósultak.

Az új alapokra helyezett kormány tetteivel válaszolt követeléseinkre.

Mire van még szükség?

Rendre, fegyelemre, hogy megvédjük harcokban kivívott eredményeinket.

Munkások! Ne engedjétek, hogy felelőtlen kalandorok, zavartkeltő rémhírtérjesztők maroknyi csoportja veszélyeztesse a nép forradalmának nagyszerű győzelmét!

Rend! Fegyelem! Biztonság!

Győr város Munkástanácsa

mondón keresztül történő közvetítése, biztosítva ezzel a tájékoztatást a tárgyalásokról egy olyan országban, ahol a döntések addig a legszűkebb pártelit vagy éppen az azt irányító elnyomó nagyhatalom keretei között, a néptől a legszigorúbban elzárva születtek. A nyomásgyakorlási eszközként is sikeres sztrájk szabadidőt adott a tömegeknek, amelyek nagy része így a nemzeti tanács épülete előtt várta a híreket, és hallgatta az éppen benn zajló eseményeket – ez növelte a különböző szónoklatok, felhívások hatását, adott esetben veszélyességét.

Fontos fejlemény a Győri Rádió adásának újbóli megindítása – Szabad Győri Rádió néven – október 26-án kora délutántól. A rádió sokkal hosszabb műsoridőben jelentkezett önálló programmal, mint a korábbiakban: a forradalom előtt a nap nagy részében a budapesti rádió műsorát közvetítette. E tény nyilvánvalóan nem függetleníthető attól, hogy a Magyar Rádió hangváltása csupán október 30-án következett be. Ugyanezen naptól a győri műsort a balatonszabadi adó is sugározta – amely ekkortól felvette a Szabad Petőfi Rádió, Győr nevet –, így immár nemcsak az egész országban, de külföldön is foghatóvá vált.

Szigethy még október 26-án felkérte Lendvai Mihályt, hogy író társaival együtt segítsen a különböző közlemények, nyilatkozatok megfogalmazásában, ezzel is tehermentesítve őt. A Sajtó és Tájékoztatási Iroda október 29-én kezdte meg működését. A szervezet feladata a megyei, majd a Du-

nántúli Nemzeti Tanács közleményeinek a sajtóhoz történő eljuttatása, a tolmácsok munkájának irányítása, a Győri Rádióval a kapcsolattartás és a megszerzett értesülések Szigethy Attilához való továbbítása lett. A tanács épületében található géptávíróra érkezett első üzenet (október 29.) után folyamatossá vált a kapcsolat más városok nemzeti tanácsaival, ami a Dunántúli Nemzeti Tanács munkáját megkönnyítette, egyben komplexebbé tette. A legjelentősebbek nyilván a szovjet csapatmozgásokról érkező értesülések voltak, amelyeket természetesen azonnal továbbítottak Szigethynek. Az sem véletlen, hogy egy 1957. áprilisi állambiztonsági javaslat szerint

Szigethy Attila egyik legnagyobb bűne – „a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló cselekmény” elkövetése, illetve mozgalom vezetése és az ÁVH felszámolásának kimondása mellett – „a szövetséges fegyveres erőkkel kapcsolatos adatgyűjtés” volt. Az idézett jelentés azt is megállapította, hogy Szigethy felelőssége „semmivel sem kisebb [...] győri/dunántúli viszonylatban, mint Nagy Imréné országosan”.

Szigethy Attila, bár nem kereste a vezető pozíciót, nem is ugrott el előre. Tudta, hogy népszerűsége, a feléje irányuló bizalom, jó kapcsolatai és mérsékelt gondolkodása okán mindent meg kell tennie – főleg, ha erre eszközei is vannak – a rend megszilárdításáért. Jól látta azt is, hogy ennek érdekében minél hamarabb teljesíteni kell a forradalmi nép legfontosabb és legál-

talánosabb követeléseit: a gyűlölt állambiztonság feloszlatását, a szovjet csapatok kivonását, Magyarország semlegességének kimondását. Ha a „szárszói vitázók” közül Erdeihez állt is közelebb, 1956-ra biztosan elfogadta és értékelte Németh László tizenhárom évvel korábbi szavait: „nem lehetne-e Új-Guinea a pápuaké?” Valahogy Szigethy Attila '56-os tevékenysége is ebbe az irányba mutatott: nem lehetne-e Magyarország a magyaroké?

E gondolkodás kikristályosodására utal a nemzetközi sajtótájékoztatón arra a kérdésre adott válasza, hogy miért nem kér Magyarország nyugati segítséget: „Nem kívánunk két pogány közt egy hazáért elvérezni.” Az állam-

1956. november 4. hajnalán jelent meg először a *Hazánk* című győri hetilap. Bertalan Lajos a *Ne bánts a magyart!* című beköszöntő írásának különös hangsúlyt adott az elinduló második szovjet intervenció.

„Köszöntjük és harcba hívjuk az olvasót. A győzedelmes forradalom fegyverei elhallgattak, de a fegyvernagyok csendjét

szovjet páncélosok lánctalpainak csikorgása, ágyútalpak csattogása, gépkocsik és sorozatvetők kerekeinek dübörgése veri fel a magyar térségekben. Kossuth-címeres nemzeti lobogók alatt lélegzetvisszafojtva, lábhoz tett fegyverrel vár és figyel a nemzet. A győri Rádió-sziget hídjainál szovjet tankok ágyúinak és gépfegyvereinek csöve mered a békés járókelőkre. Mosonmagyar-

óvár előtt és a magyar-osztrák határnál terepszínű acélkolosszusok zárják el az utat. Nemzetünk életének ütőereit vasmarkú idegenek tapintják vérlázító vakmerőséggel és a hódítók történelmében is szinte példátlan kihívással. Önvédelmi harcunk súlyos óráit éljük. Az idegháború embert felőrlő légkörében szólítjuk harcba az olvasót, minden becsületes magyart.”

biztonság megszerezte feleségéhez, családjához írt keltezetlen, de a forradalom napjaiban született levelét, amely szintén ebben a szellemben fogalmazódott: „*Nem tudok most egyebet mondani, mint hogy számomra az ország sorsával azonos sors méretett. [...] Nem szakadunk el egymástól, csak most már nem egyedül vagyok veletek, hanem egy egész nemzet.*”

KETTŐS HATALOM

A Dunántúli Nemzeti Tanács székházából november 4-én a hajnali órákban távozó Szigethy Attila fél 9 körül tért vissza az épületbe. Ekkor értesülhetett a hírről – valószínűleg Berger Sándor munkástanácsi vezetőtől –, hogy a szovjetek már keresték a városi börtön gondnokánál, valamint hogy a nemzeti tanács kulcsfontosságú iratait megsemmisítették. Szigethy ezután Grábics Jenő édesapjának házába távozott, itt levágatta a bajuszát. Néhány napig Ikrényben bujkált, majd hazament Kapuvárra.

Győr városában közben megkezdődött a többek által „kettős hatalomnak” nevezett időszak. A bevonulás sokkja nem tűnt azonnal és mindenki számára kiheverhetetlennek. November 5-én az MSZMP győri pártbizottsága egyértelmű eredményként rögzítette, hogy a városban nem voltak a budapestiekhez hasonló „véres események”, egyben Szigethy Attila szerepét is pozitívnak nevezték. Javasolták ki nevezését a megyei tanács élére. A politikus azonban november 7-én még elutasította a Győrbe való visszajövetelt, és azt is világossá tette: nem hajlandó olyan pozíciót elfoglalni, amely kinevezéssel érhető el – közvetve kiállva ezzel a szabad választások követelése mellett is. Tovább működhetek a munkástanácsok is, amelyeket Szigethy a forradalom legfontosabb megmaradt és kézzelfogható vívmányának tartott.

A vagongyári dolgozók munkástanácsa november 8-i ülésén világossá tette: a nép kívánsága az, hogy Szigethy a jövőben vezető szerepet vállaljon a megyében. Két nap múlva – a

fejlécen Szigethyt mint felelős kiadót és Simon Lajost mint szerkesztőt feltüntetve – újraindulhatott a *Hazánk*. A lap második számában Nagy József Szigethy Attilához írt levelét közölték, amelyben a szerző köszönetet mondott a néhány nappal korábbi Somogyvári-puccs megakadályozásáért, amikor Szigethy drámái beszédben óvott az ellenkormánytól és a „*drága magyar vér*” ontásától. November 13-án aztán Szigethy is visszatért Győrbe: jelképes módon előbb a *Hazánk* szerkesztőségét, majd másnap a vagongyári munkástanácsot meglátogatva.

Szigethy úgy érezte: a forradalom nem bukott el – vívmányainak jelentős részét az új kurzus úgysem tudja felszámolni –, hanem csak másik szakaszába lépett. Ennek pedig legfontosabb eszközei ugyanazok, mint Budapesten: a munkástanácsok és az értelmiségi ellenállás. Ez utóbbit tekintve Győr szerencsésebb helyzetben volt a fővárosnál: itt a forradalom mérsékeltként definiálható erőinek hivatalos formában nem tiltott lapja is rendelkezésre állt. A kormánypolitikáról úgy vélekedett, azzal szemben „félőjális” politikát kell folytatni: „*támogatni, ami helyes, bírálni, ami nem*”. A szovjet megszállást súlyos, de kijavítható hibának gondolta. Ahogy kor- és harcostársai későbbi visszaemlékezésükben fogalmaztak: egyfajta „ahogy lehet” politikát hirdetett – mivel sem az emigrációt, sem a teljes behódolást nem látta járható útnak.

Szigethy tisztában volt vele, hogy a megszerzett, illetve ekkorra már inkább el nem vett jogokhoz ragaszkodni kell. Több alkalommal járt Budapesten, harcolva a *Hazánk* további megjelenéséért (kereken egy hónapig, december 10-ig tudta ezt elérni). Elutasította, hogy az újság a szakszervezetek vagy a Hazafias Népfront lapja-

Győr, 1956. november 4.

ként jelenjen meg, és ragaszkodott ahhoz, hogy addigi hangvétele megmaradjon. Kéri Józseffel – aki még főügyesként próbálta megtenni a tőle telhetőt a megtorlás megakadályozásáért – együtt több alkalommal tárgyalt az éppen letartóztatott munkástanácsí vezetők szabadon bocsátásáért – december elejéig teljes sikerrel.

Próbálkozott a „birtokolt területek” bővítésével is. Fontosnak tartotta a parasztság megszervezését – ezért beszélt valamiféle faluszövetség létrehozásáról is. Világossá tette azt is: a korábban kiszagdákat és parasztpártiakat egyaránt tömörítő Parasztszövetség újjászervezésének engedélyezése esetén hajlandó lenne komoly szerepet vállalni a szervezetben. Tárgyalásokat folytatott egy, a *Hazánkhoz* hasonló soproni lap elindításával kapcsolatban is: megállapodott Bodnár Dezső tanácselnökkel egy „koalíciós”, népfrontos szellemiségű lap létrehozásáról, amely a helyi tanács égisze alatt, a pártszervezet és a munkástanácsok bevonásával jelent volna meg. Szigethy kulcsfiguraként számított volna Lócsei Pálra, a *Szabad Nép* korábbi újságírójára. A lap kiadását végül nem engedélyezték.

Szigethy fontosnak tartotta azt is, hogy Győrből az országos politikára is befolyást gyakorló kezdeményezéseket tegyen. A forradalom eszméin alapuló népfrontszerű szervezatként tervezte létrehozni a Nemzeti Egység Szövetségét, amely képes lehet tárgyalni az MSZMP-vel, illetve – amennyiben a hatalom népfrontban gondolkodik – részt venni valamiféle koalícióban. Az egységsszervezet élére Kéri József Kodály Zoltánt vagy Szigethyt, utóbbi önmaga helyett Nagy Imrét javasolta. E

szervezetről tárgyaltak budapesti találkozóik alkalmával, amikor kiterjedt kapcsolatrendszerét próbálta felhasználni. Fehér Lajostól, az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának tagjától a párt hozzájárulását szerette volna megszerezni, de találkozott a párt korábbi egyik ideológusával, az ekkorra már hátrébb szorított Mód Aladással és Hágy Gyula íróval is. Gyenes Antallal és Szirmai Istvánnal éppúgy beszélt, mint Veres Péterrel és Fekete Gyulával. Alighanem kezdetben valamiféle fogadókészséget is érezhetett terveire – a pártvezetés gondolkodott ugyanis valamiféle „konszolidációban”.

A „DUNÁNTÚL EGY RÉSZÉT HOZNÁ MAGÁVAL”

Kezdetben az MSZMP győri szervezete egyértelműen pozitívan ítélte meg Szigethy szerepét. Mindez az országos pártvezetés szemében már ekkor sem volt olyan egyértelmű. Kádár János egy november 15-i rádióinterjújában beszélt arról, hogy „a Győri Forradalmi Bizottság megalakította a Dunántúli Köztársaságot, és Szigethy kijelentette, hogy nekik nem parancsol a népköztársaság kormánya”. A nyilvánvaló hazugságot cáfolta a *Hazánk* cikke, amely emlékeztetett arra, hogyan úzték el Győrből Somogyvárit, majd feltette a kérdést: kinek az érdeke, hogy megtévesztően tájékoztassa a kormányt? Ezek után némileg meglepő, hogy az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának november 21-i ülésén a kormány kiegészítéséről tárgyalva a kiszagda Kovács Béla és a parasztpárti Farkas Ferenc mellett Szigethy neve is

előkerült. Utóbbit Fehér Lajos „dobta be”. Apró Antal erre reagálva Szigethyt „tartaléknak” nevezte, mondván: korábban a kormány megbízatást sem vállalta, „napok óta bujkál”. Apró is eleresztette azt az igen vastkos hazugságot – mint „megerősítendő” értesülést –, hogy Szigethy „magyar területen tárgyalt Nagy Ferenccel”.

Mintegy másfél héttel később, a december 2–3-i ülésen a pártvezetés határozati javaslatának vitája során Kádár János, amikor felvázolta az „ellenforradalom” négy okát, említést tett egyfajta népfront lehetőségéről is. Az ő elképzelése szerint természetesen az MSZMP vezető szerepét biztosítva be lehetne vonni kiszagdákat, parasztpártiakat és pártonkívülieket, de természetesen csak úgy, mint más szocialista országokban. Láthatóan eltér tehát a népfront fogalma Kádár és Szigethy gondolkodásában: előbbinél egy-egy népszerűbb, „társutas” vezető megnyerését jelenti a kommunisták által dominált szervezetbe, míg utóbbinál valamiféle hatalommegosztást, közös programpontok és a forradalom mindenki számára elfogadható vívmányainak képviselését. Az első személyek, esetleg pártok maguk alá gyűrését, a második önálló szervezetek meggyezését jelenti. Apró Antal e vitában hozta fel ismét Szigethy nevét, aki „a Dunántúl egy részét hozza magával”.

December 10-én megszűnt a *Hazánk*, öt nap múlva pedig letartóztatták a korábban az ÁVH-sok igazolóbizottság elvé állítását javasoló Farkas József munkástanács vezetőjét – ez volt az első eset, hogy valakit Szigethy és Kéri közbenjárására sem engedtek ki. Szigethy azonban továbbra is elutasí-

Győr a nemzetközi sajtóban

Szigethy Attila feladata azért is volt egyedülállóan nehéz, mert az ország nyugati kapujáról meglehetősen ellentmondásos és elképesztő információk láttak napvilágot – a nemzetközi sajtóban is. Az októberi napokban a *Nova Kultura* c. lengyel lap által Budapestre küldött, akkor még marxista író, költő, Wiktor Woroszylski a következőképpen összegezte a hozzá Győrbe érkezése előtt eljutott információkat: „Azt mesélték, hogy Ausztriából érkezett horthysta csapatok kerítették hatalmukba, hogy önálló, határozottan jobboldali jellegű kormány alakult itt, hogy a kormány élén egy fanatikus kapucinus barát áll. [...] Kerestük a horthystákat és a kapucinust az egész városban. Nyomuk se volt sehol. Valamilyen ausztriai jövevényekkel sikerült összeakadnunk: alsóbbrendű nyugati hírügynökségek rendkívül magabiztos

tudósítói voltak. Úgy látszik, senki más nem jött Ausztriából. Azt azonban nem tudtuk megállapítani, nekik köszönhető-e a szenzációs hírek, melyek bejárták az egész világot.”

Woroszylski elmesélte a Szigethy Attilával való találkozását is, aki a később sokat emlegetett „ellenkormányal” kapcsolatban csak hahotázásban tört ki. Jellemző, hogy a forradalomhoz inkább pozitívan viszonyuló angol történész, Bill Lomax is készpénznek vette az „ellenforradalmi tendenciákról” szóló információkat – többek között Woroszylskit is tendenciózusan idézve.

(Woroszylski, Wiktor: *Magyarországi napló*, 1956. Budapest, Századvég – 1956-os Intézet, 1994. 44–46., Lomax, Bill: *Magyarország*, 1956. Budapest, AB Független Kiadó, 1986)

totta az emigrációt. Úgy vélte: tettei hitelességét az igazolja, ha marad. A menekülő fiatalokat is arra próbálta rávenni, hogy ne menjenek. 1957 januárjában még jelöltette magát a Hazafias Népfront Győr-Sopron Megyei Bizottságába, ám nem választották meg. Február 6-án – politikai hattyúdalként – részt vett a népfront országos tanácsának hivatalos bulgáriai útján.

Február 26-án Kádár még szinte semlegesen említette Szigethy nevét annak kapcsán, hogy a Párizsi Rádió vele is számolt a kormányátalakítás esetére. Március elején a megyei lap, a *Kisalföld* már emlékeztetett arra, hogy tetteiben Győr-Sopron megye nemzeti tanácsa a budapesti kormány előtt járt. Március 11-én a győri MSZMP végrehajtó bizottságának ülésén Lombos Ferenc megyei pártvezető már azt javasolta, hogy vonják meg Szigethy mentelmi jogát. Ezt a váratlan támadást egy áprilisi magánlevelében elemezte Szigethy, sugalmazottnak nevezve azt. Elsősorban a rendőrséget és a karhatalmat sejtette mögötte, mivel korábban „*néhány gyalázatos dologban*” fellépett ellenük. Gyanúja nem volt alaptalan: egy március 15-i keltezésű jelentésében Varga Ferenc rendőrnagy javasolta a képviselőségtől való visszahívását, mondván, „*akkor elrendelhető a nyomozás*”.

AZ „ELLENFORRADALOM ZÁSZLÓVIVŐJE”

Az MSZMP Intéző Bizottsága április 16-án – az Országgyűlés áprilisi ülészakával kapcsolatban – szükségesnek tartotta, hogy „*Szigethy Attila Győr megyei képviselő ellenforradalom alatt tanúsított magatartását újból megvizsgálják és ennek alapján tegyenek javaslatot mandátumára vonatkozóan*”. Egy héttel később Kádár János állásfoglalásában így fogalmazott: az értékelés során speciális nehézséget jelent Szigethy Attila megítélése. Szerinte ugyanis „*határozott terve*” volt a Dunántúl leszakítása, ráadásul „*katonai alakulatok esküdtek fel az ellenkormányra*”, ezzel szemben volt rend, nem adtak fegyvert a „nyilasoknak”. A kettősség november 4. után is folytatódott. Ekkorra azonban tulajdonképpen már kész volt a verdikt: „*Azt hiszem, ebből az egész kásából végül is az fog kijönni, hogy Szigethy Attila az ellenforradalom zászlaja volt és politikailag az ellenforradalom oldala mellett állt.*”

Újabb egy hét elteltével a győri pártaktíván Sándor József gyakorlatilag Kádár szavait elismételve azt mondta: már van világos álláspontja a pártnak, eszerint „*Szigethy Attila az ellenforradalom zászlóvivője volt*”, ebből pedig következniük kell intézkedéseknek.

Szigethyt néhány nap múlva, május 3-án letartóztatták. (Hat nappal később fosztották meg országgyűlési képviselői mandátumától.) A letartóztatás ellen panasszal élt, amelyet azonban május 16-án elutasítottak. A határozatra kézzel írt szöveggént, május 17-i győri keltezéssel ezt olvassuk: „*Tudomásul vettem Szigethy Attila.*” Eszerint cselekedett. Még aznap szemüvegének darabjával elmeteszte ereit, majd másnap leugrott a kórház második emeletéről. Túlélte. A szerv ügy értékelte „*Szigethy Attila és társai*” ügyét: „*a vizsgálat nehezen és lassan halad*”, változás csak akkor várható, ha Szigethy vizsgálatát „*intenzíven*” meg lehet kezdeni. Erre azonban nem kerülhetett sor. A senkire sem valló Szigethy augusztus 12-én a jegyzőkönyv szerint – egy óvatlan pillanatot kihasználva – kifutott a betegszobából, „*átfutott a folyosón, ki a csapóajtón, majd kiugrott a nyitott ablakon*”. Elképesztő cinizmusra vall egy két hónappal későbbi belső jelentés szövege, amely az eseményeket ekként konstatálta: „*Szigethy Attila öngyilkosságot követett el és meghalt, ezzel kivonta magát az igazságszolgáltatás kezei alól.*”

Azok, akik a tervezett Szigethy-perben nem tudták „*kivonni magukat az*

igazságszolgáltatás kezei alól”, a következő ítéletekben részesültek: Burián Zoltán mérnök 5 évet, Kemendi Béla, az egységes dunántúli katonai vezetésre kiszemelt székesfehérvári ezredes 15 évet, Krecz Géza őrnagy egy évet, Éliás Ferenc, a rendőrség vezetője két évet kapott.

EPILÓGUS

„*Kövér, magas szőkés-őszes-vöröses hajú, szőke bozontos bajusz, kifejezetten paraszton arc, paraszt ember megjelensű. Tipikus kiscgazda. Enyhén hajlott hátú*” – Tóth Gábor őrnagy ekként adta meg Szigethy Attila „*személyleírását*”, ám az „*enyhén hajlott*” hátban (is) tévedett. Szigethy Attila mindvégig megőrizte belső függetlenségét és személyes integritását. Bármilyen funkciójában, bármelyik időszakban megpróbálta azt a keveset menteni, ami menthető. Természetes, hogy miután kiderült, nem hajlandó megtagadni a forradalom értékeit és mások feltételei szerint együttműködni a berendezkedő hatalommal, a kádári megtorlógépezet úgy döntött, leszámol vele. Szigethynek az utolsó hetekben már aligha lehetett kétsége afelől, hogy mi vár rá, mégsem emigrált, noha könnyedén megtehetette volna. Végül újra maga hozta meg a döntést – nem hagyta, hogy ítélkezzenek felette. „*A hazafiság nem hangulat, hanem tett*” – jegyezték fel október 27-én elhangzott szavait. A tettek győri embere 45 évet élt. ♦